

**MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA
REFLEKSIV KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA
O'YINLARNING AHAMIYATI .**

Raxmonova Iroda Samijonovna

Universitiy Buseness and Science

Maktabgacha-boshlang'ich ta'lim va sport faoliyati kafedrası
o'qituvchisi

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada refleksiya so'zining mazmun va mohiyati, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi o'yin muhitini yaratish asosida maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning refleksiv ko'nikmalarini shakllantirish xususida so'z yuritiladi.*

***Kalit so'zlar:** Refleksiya, rivojlantiruvchi muhit, o'yin, ta'lim, mashg'ulot, faoliyat, o'yin turlari.*

***Аннотация.** В данной статье рассматривается значение и сущность слова «рефлексия», формирование рефлексивных умений детей дошкольного возраста на основе создания развивающей игровой среды в дошкольных образовательных организациях.*

***Ключевые слова.** Рефлексия, развивающая среда, игра, обучение, обучение, деятельность, виды игр.*

***Annotation.** This article discusses the meaning and essence of the word reflection, the formation of reflexive skills of children of preschool age based on the creation of a developing game environment in preschool educational organizations.*

***Key words.** Reflection, developmental environment, game, education, training, activity, types of games.*

Mamlakatimizda ta'lim tizimining poydevori hisoblangan maktabgacha ta'limda bolalarning ta'lim-tarbiyasiga alohida e'tibor

qaratilib, komil inson qilib tarbiyalash masalalari —O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasida ta'kidlanganidek, «maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish; maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish»[1] masalalari ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab berildi. Shu asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishning didaktik ta'minotini ishlab chiqish, pedagogik mexanizmlarini yaratish, o'yin texnologiyalarining bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish jarayonlarini samarali tashkil etish orqali bilim darajasi va intellektual salohiyatini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat standarti va amaldagi Takomillashtirilgan Ilk qadam Davlat o'quv dasturi va Ilm yo'li variativ dasturlarida maktabgacha yoshdagi bolalar egallashi lozim bo'lgan talablar ancha murakkab bo'lib, bolalarning bu bilimlarni bosqichma bosqich egallab olishlarini, ma'lumotlarni kengaytirib va rivojlantirib borishlarini taqozo etadi. Shu bilan birga bu bosqich maktabgacha yoshdagi bolalarining ijodiy imkoniyatlarini shakllantirishga qaratilib, unda faqatgina ijodiy qobiliyatlarga emas, balki o'z-o'ziga, o'z mehnatiga, har qanday muammoli vaziyatni hal etishga va umuman o'ziga xos ijodiy munosabatni shakllantirishga erishish nazarda tutilgan. Bu jarayonda esa, maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni yuzaga keltirish muhim hisoblanadi. Shunday ekan avvalo Refleksiya so'zini izohlab o'tamiz. Refleksiya-so_zi (lot. reflexio—ortga qaytish, aks etish) ya'ni, bolalarning o'rganilayotgan bilimlarini

tushunib yetishi, fahmlashiga qaratilgan nazariy faoliyatning alohida bir shakli bo'lib, o'zini-o'zi nazorat qilish, o'zining shaxsiy harakatlari va ruhiy xolati haqida o'ylash, hayol surish, fikr yurgizish, uni tahlil qilishga moyillikni anglatadi[3;63-b]. Refleksiya - har tomonlama barkamol rivojlangan insonning o'z xatti-harakatlari va ularning qonunlarini anglashga qaratilib, inson ma'naviy dunyosining o'ziga xos yashirin hislarini ochib beribgina qolmay o'z-o'zini bilishga va anglashga yordam beradi. Ilk bor —refleksiya|| tushunchasi qadimgi Yunon falsafasida yuzaga kelgan va insonning o'z ongida kechayotgan mulohazalari haqida fikr yuritish jarayoni o'z fikrlari mazmunini tahlil qilishiga e'tiborini jalb qilishini anglatgan. Dekart, Sokrat, Platon, va boshqa yunon faylasuflari refleksiyani insonning o'zini-o'zi bilishiga, nimalarga qodir ekanligini e'tirof etishga qaratilgan faoliyati ekanini ta'kidlashgan. Lokk, Kant, Gegel, Fikste, Shelling kabi Yevropa faylasuflari esa refleksiyaga insonning bilish qobiliyatlarini rivojlantirish asosi sifatida qaraganlar. Hozirgi kunda falsafiy kategoriya sifatida o'rganilayotgan refleksiya-psixologiya, sotsiologiya, sinergetika, mantiq, andragogika, kibernetika va boshqa ko'plab murakkab fanlarning tadqiqot ob'ekti sifatida tadqiq qilinmoqda. Jumladan, pedagog olim V.A.Slastenin fikricha, refleksiya insonning o'z ongi va faoliyatini belgilash va tahlil qila olishidir. I.N.Semyonov tomonidan ishlab chiqilgan refleksiya esa quyidagi turlarga ajratilgan (Intellectual refleksiya-muammolarni fikrlash asosida ijobiy hal qilishni belgilaydi. Shaxsiy refleksiya- nizoli (konfliktlar) ziddiyatlardan janjalsiz chiqishni fikran izlanish asosida bartaraf qilishni ta'minlaydi. Kommunikativ refleksiya-muloqot jarayonida sheriklarining o'zaro bir-birlarini tushunib munosabat

qilishni ta'minlaydi. Kooperativ refleksiya-jamoa a'zolarining birgalikdagi o'zaro muntazam mehnat faoliyatlarini muvofiqlashtirish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat sanaladi. Bizning fikrimizcha, refleksiv ko'nikmalar ta'lim jarayonida bolaning mustaqil bilim olishi natijasida shakllanib, chuqur o'ylangan bilish harakatlarining mahsuli sifatida namoyon bo'lishini inobatga olib, bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishda mashg'ulotlararo aloqadorlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Demak, maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishda ularning ma'naviy dunyoqarashlarini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya jarayonlarini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish zarur. Mazkur jarayonlarda qo'llaniladigan o'yinlarni o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra to'g'ri tanlash, bolalarga o'rgatiladigan tushunchalar ko'lami va mazmun-mohiyatiga ko'ra ularning boshlang'ich tushunchalari va imkoniyatlariga mos kelishi hamda ularning dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qilishi zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish uchun ularni tahliliy fikrlashga o'rgatish va shu asosda refleksiv faoliyatini tashkil etish zarur, chunki ko'proq tahliliy fikrlash bolaning o'zi tomonidan yangi tushunchalarni mustaqil ravishda o'zlashtirish jarayonlarida, ya'ni bolaga tarbiyachi tomonidan an'anaviy ravishda o'rgatilmaganda, mustaqil fikrlash jarayonlarida vujudga keladi. O'rganilayotgan yangi tushunchalarning mazmun-mohiyati va ahamiyatini bolalar tomonidan mustaqil ravishda tahlil qilish jarayonlari ularning refleksiv faoliyati jarayonlari hisoblanadi. Rivojlantiruvchi o'yin muhitida bolalarning xulq-atvori shakllanib, ijtimoiylashuv jarayoni yuzaga keladi, o'yinlarning eng muhim jihati uning dramatik san'atga ham mosligidir. Birinchidan o'yin

ishtirokchilari uni amalga oshirishda muayyan nostandart vazifalar bilan bog'liq haqiqiy faoliyatni bajarsalar, ikkinchidan o'yinlarning aksariyatida mas'uliyatni his etgan xolda haqiqiy vaziyatlardan chetga chiquvchi shartli xususiyat ham kasb etadilar. Demak, rivojlantiruvchi o'yin muhiti aqliy faoliyatni rivojlantirishi va yuqori natijani kafolatlashini nazarda tutib ta'lim jarayonida bolalarni muntazam ishtirok etishini ta'minlashda ishbop o'yinlar, didaktik o'yinlar, syujetli-rolli o'yinlar, harakatli o'yinlardan foydalanish maqsadga muvofiq sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi —O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida|| gi PQ-4312—son qarori
- 2.O'zbekiston respublikasi Vazirlar Mahkamasining —Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risidagi 22.12.2020 yildagi 802-son Qarori.
- 3.Горбунова Л.Л.Развитие умений учителя анализировать педагогический опыт. // Формирование профессионально-педагогического мастерства учителей: Сб. Науч. Тр. М.: Изд-во АПН, 1989.- С. 62-71
4. Ушева Т.Ф. Формирование и мониторинг рефлексивных умений учащихся: Методическое пособие. – Красноярск, 2007.- 88 с.
- 5.Семенов И.Н. Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. Вып. 3: Рефлексивный подход в формировании и развитии личностно профессионального

самосознания студентов как фактор модернизации высшего образования. М.: ФИРО, 2013 205

6.Raxmonova Iroda Samijonovna, . (2025). Developing Reflexive Skills in Preschool Children in A Developmental Play Environment. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 6(01), 18–22.
<https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-06-01-05>